

OPERATSION SISTEMANI TASHKIL ETUVCHI DASTURLAR VA QOBIQ-DASTURLAR.

To'xtamishova Gulnora

Buxoro davlat universiteti. Axborot-texnologiyalari fakulteti. 3-bosqich talabasi. 1.1 KIDT-20 guruh talabasi.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Operatsion sistemani tashkil etuvchi dasturlar va Qobiq-dasturlar haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Operatsion, sistema, yuklanishi, Windows, BIOS, Boot Record, IO.SYS, MSDOS.SYS, Command.COM, Format.COM, CHkdisk.COM, Mode.COM, Fdisk.COM, Norton Commander, Piter Norton, Windows Commander, Total Commander, Far manager, Norton Commander, Denis Ritchi, Ken Tompson, UNIX, DOPPIX, Linux.*

Operatsion sistemaning yuklanishi, masalan, Windows naqllarida, quyidagicha amalga oshadi:

Ma'lumotlarni xotiraga kiritish va chiqarish dasturi(BIOS).

Operatsion sistemani faollashtiruvchi dastur(Boot Record).

Ma'lumotlarni kiritish-chiqarish sistemasini kengaytirish moduli(IO.SYS).

Operatsion sistema utilitlari Format.COM, CHkdisk.COM, Mode.COM, Fdisk.COM.

Eng birinchi ommalashgan qobiq-dasturlardan biri Norton Commander deb nomlanadi. Bu qobiq-dastur amerikalik mashhur dasturchi Piter Norton tomonidan ishlab chiqildi va juda tez ommalashib ketdi. Hozirgi kunda keng tarqalgan Windows Commander, Total Commander, Far manager kabi qobiq-dasturlar Norton Commander dasturining ssosiy ish tamoyillarini o'zida saqlab qolgan.

Bell laboratoriyasi xodimlari Denis Ritchi va Ken Tompsonlar tomonidan ishlab chiqilgan UNIX opearatsion tizimi dunyo dasturchilari tan olgan juda kuchli operatsion sistemalardan biri hisoblanadi.

Linux operatsion sistemasining emblemasi sifatida Tux(o'qilishi: Tuks) nomli pingvingcha qabul qilingan.

2007-yildan boshlab O'zbekistondagi "Yosh dasturchilarni tayyorlash va qo'llab-quvvatlash markazi" dasturchilari tomonidan ham birinchi (kirill va lotin grafikasi ssosida ishlay oladigan) o'zbek tilidagi operatsion sistemasini ishlab chiqishga kirishildi. Bu operatsion sistema DOPPIX deb nomlanib, u ko'plab tashkilotlar, shu jumladan, 2008-yildan boshlab o'rta maktablarda sinovdan o'tkazila boshlandi.

DOPPIX operatsion sistemasida milliylikni ifodalash uchun do'ppi kiygan pingvingcha aks ettirilgan (DOPPI-do'ppi, Linux-X).

Operatsion tizimlar, kompyuter qurilmalarida va boshqa elektron qurilmalarda muhim ahamiyatga ega bo'lgan asosiy dasturlash platformalari hisoblanadi. Ular, qo'llaniladigan dasturlarni bajarish, resurslarni boshqarish, tarmoq bilan aloqani

ta'minlash va boshqalar kabi vazifalarni bajarish uchun kerakli vositalarni ta'minlashda ishlatiladi. Bunda, operatsion tizimni tashkil etishga yordam beruvchi dasturlar va qobiq-dasturlar ahamiyatga ega.

Bu dasturlar, kompyuter tizimining asosiy qismi bo'lgan operatsion tizimni tashkil etishda foydalaniladi. Ularni o'rniga operatsion tizimni boshqarish, iste'molchilar bilan aloqani ta'minlash, fayllarni boshqarish va boshqa operatsion tizim funksiyalarini amalga oshirishda qo'llanishadi. Muhim tashkil etuvchi dasturlardan ba'zilari quyidagilar:

Windows operatsion tizimlari uchun tashkil etish jarayonini avtomatlashtirishga yordam beruvchi vosita. Bu, o'rtacha va katta tizimlarni tizim boshqaruvchisi o'rtasida oson o'rnatish va sozlashni ta'minlaydi.

Linux tizimlari uchun tashkil etish jarayonini avtomatlashtirishda ishlatiladi. Foydalanuvchi quyidagi o'rnatish va sozlashlarni beradi, va dastur olingan sozlamalarga asosan tizimni tashkil etadi.

Operatsion tizimlar ostidagi disk qatorlarida saqlangan fayllar va ma'lumotlar miqdorini nazorat qilish uchun qo'llaniladigan dasturlardir. Bu qobiliyat tizim ma'lum bir foydalanuvchining yoki guruhning ma'lumotlar miqdorini chegaralamoqda, shuningdek disk qatori to'liq yoki qisman to'ldirilganligini boshqarish imkonini beradi. Quyidagi qobiq-dasturlar ahamiyatga ega:

Windows operatsion tizimlarida disk qatorlarida saqlangan ma'lumotlarni chegaralash uchun qo'llaniladi. Foydalanuvchilar yoki guruhlar uchun chegaralar o'rnatish va boshqarishga imkoniyat beradi.

Linux operatsion tizimlarida fayllar va qatorlardagi ma'lumotlarni nazorat qilish uchun qo'llaniladi. XFS fayl tizimi bilan ishlashda foydalaniladi.

Operatsion sistemani tashkil etish va boshqarishda yordamchi dasturlar va qobiq-dasturlar juda muhimdir. Ular, tizimni oson tashkil etish, resurslarni boshqarish va foydalanuvchilar bilan aloqani ta'minlashda yordam beradigan vositalardir. Ishtirok etadigan kompyuter tarmoqlarining effektivligini oshirish uchun ushbu vositalardan foydalanish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Internet manbalari: WWW.GOOGLE.UZ
2. WWW.SOFTWARE.COM
3. WWW.ZIYONET.UZ